

פרשת ויקהל-פקודי - החודש

"אדם דואג על דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו – דמיו אינם עוזרים
וימיו אינם חוזרים" (רבי שלמה אבן גבירול)

שמות פרק לה

(א) ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: (ב) ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת: (ג) לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: (ד) ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר: (ה) קחו מאתכם תרומה ליקח כל נדיב לבו וביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת: (ו) ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: (ז) וערת אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: (ח) ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים: (ט) ואבני שהם ואבני מלאים לאפוד ולחשו: (י) וכל חכם לב בקם יבאו ויעשו את כל אשר צוה ה': (יא) את המשכן את אהלו ואת מקסו את קרסו ואת קרשיו את בריקו את עמדיו ואת אדניו.....

רש"י

ששת ימים - הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת:

אברבנאל

וידבר ה' אל משה וגומר אך את שבתותי תשמורו וגו' עד ויתן אל משה ככלותו. לפי שצוה יתברך על עשיית המשכן וכליו שהיה מורה על דבקות הש"י ושרות שכינתו באומה. היה אפשר שיחשוב אדם שהפעל ההוא היה יותר נכבד מכל הפעולות התוריות וכ"ש מהשביתה בשבת לפי ששלמות כל דבר הוא בפעולתו. והמעשה בכלל הוא יותר שלם מהשביתה והמנוחה. וכ"ש המעשה הנכבד והקדוש הזה. ואולי שמפני זה יבואו ישראל לחשוב שמלאכת המשכן תדחה את השבת מצורף אל היות המעשה יותר מעיד על האמונה ממה שיעיד עליו הבטול והשביתה מהפעל. כי המעשה הוא מציאות והשביתה העדר והמציאות יעוד יותר מן העדר. ולכך יאמר האומר שיספיק מלאכת המשכן להעיר ולהעיד אל היות יתברך מקדשנו ושוכן בתוכנו ושהוא בורא העולם. והכל נבראו ולא נצטרך לשביתה להעיד זה עצמו. הגה מפני זה אמר יתברך למשה שיאמר לישראל אך את שבתותי תשמורו רוצה לומר עם היות מלאכת המשכן דבר קדוש ונכבד לפני עם כל זה אתם לא תדחו את השבת אבל תשמורו אותו.

רש"י הירש שמות פרק לה

...בניית המשכן היא האתגר הגדול ביותר לכושר עשייתו של האדם בתחום תבונת הכפיים, ואם לא מבחינת האמנות, הרי בוודאי מבחינת החזון והתכלית הגלומה במשכן: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (לעיל כה, ח). שלטונו של האדם על העולם הגשמי, הבא לידי ביטוי בהפקתם, בייצורם ובעיבודם הייצרני של החומרים, מגיע במקדש אל

ייעודו הנעלה ביותר. האדם משעבד לעצמו את העולם כדי לשעבד את עצמו ואת עולמו לבורא - עולם, וכדי להפוך את עולמו למקום שבתה של מלכות שמים, למקדש שבו ישכון כבוד ה' עלי אדמות. בניית המקדש הריהי קידוש פועלו של האדם, והכתוב מציין אותה כאיחוד כל המלאכות הייצרניות השונות של האדם, והן מהוות - על ידי השביתה ממלאכה - את סעיפי המסכת של קבלת עול שמים שעליה אנו מצווים בשבת. כל עשייה יצרנית, שמלאכת המשכן בזקקה לה, הופכת בכך ל"אב - מלאכה", לסוג של עבודה יצרנית המקיף הרבה "תולדות", היינו תת - מלאכות הכלולות במושגו. הזורע והנוטע, למשל, הוא "אב", סוג של עבודה יצרנית, והזומר, וכן המשקה ובכלל כל עבודה המקדמת את גדילתו של הצמח - "תולדה" היא הנגררת אחרי מושג ה"אב" (עי' שבת עג ע"ב).

גדר המלאכה האסורה בשבת רמוזה בכתוב: כל - העשה בו מלאכה יומת, שקדמו לו המלים: "הדברים אשר - צוה ה'" ו"לעשת אתם" - הווה אומר, הדברים - והפעולות הנעשות בכוונה תחילה כדי לייצר אותם. וכך באה בחשבון "מלאכת שבת" תמיד התוצרת, הפעולה המייצרת, ולא רק הכוונה סתם, אלא הפעולה המכוונת אל תכלית הפקת התוצר. מושג המלאכה חל רק על פעולה יוצרת ולא על פעולה הרסנית ("מקלקלין פטורין"), ורק אם הפעולה נעשית בכוונה תחילה (ואינה "דבר שאין מתכוין"), ולא עוד אלא שהפעולה מכוונת בו בזמן אל התוצר שפעולה זו אופיינית לו (ולכן אינה "מלאכה שאינה צריכה לגופה") - רק פעולה כזאת יש בה משום חילול שבת במלוא מובנו, שעליו אומר הכתוב: "כל - העשה בו מלאכה יומת". מלאכת המשכן היא היסוד לכל ההלכות האלה (עי' תוספות שבת צד ע"א ד"ה ר' שמעון פוטר, וראה פי' לעיל כ, י).

.... אם נתבונן בסוגי המלאכות האלה, הרי מתברר שכולן פעולות יצרניות, כלומר פעולות המביאות שינוי ממשי בדבר מסוים. ביצירה מכוונת של שינוי זה מתגלה שלטון האדם על כל דבר גשמי, וההימנעות מיצירה זו ביום השבת עשויה, אפוא, לגלות את ההשתעבדות תחת עול הבורא והריבון האחד והיחיד, שהאדם השורר בעולמו אינו אלא וואסאל שלו הכפוף לו והעובד אותו. אפילו לקט פירות הארץ וציד חיות בר, אם כי אינם מביאים שינוי בפרי ובחיה עצמם, הרי תוצאתם היא המעבר ממצב טבעי וחופשי אל תחום שלטונו וחזקתו של האדם, ודבר זה הוא עיקר מהותו ומשמעותו של מושג המלאכה, כפי שהסברנו.

ר' אברהם יהושע השל - השבת ומשמעותה לאדם בן זמנינו
 כל ציויליזאציה טכנית שאיפתה לנצח את החלל, לשלוט בכלל, להגדיל את מספר העצמים השייכים לנו הממלאים את החלל, להרבות את היש התופס מקום, להרבות בכוח ובשלטון - ויחד עם זה לברוח מפני הזמן רוצים אנו להרבות את רכושינו ומפסידים אנו בהוויתנו. והלא לא כמותם ואיכותם של העצמים אשר ברשותינו מגבירים את עוצמת הוויתנו, אלא שעות ורגעים הם הם שבהם קונים אנו את עולמינו, היהדות מעוניינת יותר בזמן מאשר בחלל.

המלה "קדוש", אחד המושגים החשובים ביותר בתורה, המייצגים את סודו והודו של האלוקים - מופיעה לראשונה בסוף מעשה בראשית, ולא התייחסה לא להר ולא למזבח

ולא לשום עצם מן העצמים שנבראו. ולא נקבע שום מקום מן המקומות להיות קדוש, אלא מה נאמר שם? ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשית ב:ג). רחוקה היא תפיסה זו מכל המיתולוגיות, שהרי בכל אותן אמונות ודעות היו מסיימים מעשה הבריאה, כגולת כותרת – בקביעת מקום קדוש, הר או מעיין, עץ או גיא – ואילו תורתנו לא קידשה את המקום, כי אם את הזמן, את השבת, בבריאת העולם רק קדושה אחת נקבעה, והיא קדושת היום. לאחר זמן, לפני שניתנה תורה לעם הנבחר, נדרש מעם זו להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש" – ורק לאחר שנכשל העם הזה ודרש אלוהים אשר יראום בעיני בשר ונטמאו בעגל, אז ניתן להם – לבל ילכו אחרי התוהו – גם מקום קדוש והושמו בו כלים למען יוכלו לעבוד את ה' בטהרה, ועם זה ניתן אף לחושיהם הנדרש להם. ורבות הודגש במדרשים, שלא ניתן להם הצו לבנות את המשכן אלא לאחר שנכשלו בעגל, ושלא ניתן להם אלא מפני שדרוש היה להם מתוך חולשתם.

אזניים לתורה

כל הפרשה מדברת מבניין המשכן, ולמה הקדים כאן להזהיר על שבת? ונ"ל על פי מה שהזכרנו במקום אחר, שהשבת והמשכן מטרה אחת להם: לקדש את בני ישראל ולהשיב את ליבם אל אביהם שבשמים ע"י שפע קדושה וטהרה, אלא שהשבת היא קדושת הזמן, שבו אנו שוכחים עולם ומלואו ועוסקים בתו"מ ומקדשים את נשמותינו בקדושת הזמן, לעומת זאת המשכן והמקדש הם קדושת המקום, שהחוטא שנפגמה נשמתו, בא אל הקודש ומקדשה ומטהרה, וג' פעמים בשנה מחוייב כל זכורך לראות את פני ה' במקום קדוש. קדושת הזמן קדמה לקדושת המקום. וכשבא ה' לצוות את בני ישראל על קדושת המקום – לבנות בית לשמו – אפשר שיעלה על הדעת, שמענתה אין צורך עוד בקדושת הזמן, אחרי שאפשר לקדש ולטהר את הנשמה אפילו בכל ימות השבוע במקום הקדוש. לפיכך באה כאן ההקדמה, שקדושת המקום באה רק בתור הוספה לקדושת הזמן, אבל לא לבטל ח"ו את קדושת השבת. ונתנה תורה טעם לזה, שהשבת היא "בכל מושבותיכם" בארץ ובחו"ל, אבל בקדושת המקום אפשר להטהר ולהתקדש רק בזמן שהבית קיים, יבנה במהרה בימינו אמן!

של"ה שער האותיות אות תי"ו – תשוקה

ועם זה פירשתי 'יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה' (משלי י, כז). והוא תמוה, דהא חזינן הרבה פעמים הרשע מאריך ברעתו, והצדיק אבד. עוד קשה, למה הזכיר בצדיק 'ימים' וברשעים 'שנים'. הענין, צדיקים נקראים חיים ורשעים אפילו בחייהן קרויין מתים (ברכות יח א - ב). והענין, אם נעשה פעולה טובה ביום, אז קנה זה היום חיות ודבקות לחיי הנצחיות, כי בחר בטוב, ואז קנה את החיים. וכשעשה פעולה רעה, אזי נתדבק בשורש המעשה, ואפילו יושב בטל לא טוב ולא רע, אזי לא קנה חיות. והנה הרשעים ימי חייהם הבל, ולפעמים כמה שנים אין עושה טוב, נמצא כל אלו השנים מוסיפים הבל הבלים וכולם מתים הם. והצדיק להיפך מדקדק על כל יום ויום לקנות בו חיות, נמצא הצדיק כל זמן שהוא חי, הוא איש חי רב פעלים, ומוסיף חיות בכל יום ויום, וזהו 'יראת ה' תוסיף ימים'. והרשע אפילו לפי הגראה היה חי כמה שנים, אבל הוא זקן

אשמאי, ואפשר כמה שנים נקצרו שהיו מתים, ואתה סובר שהוא בן שבעים ואפשר שאינו בן חמש שנים. ועל הוספת ימים יום על יום, פירשו בזהר (ח"א דף קכ"ט ע"א) שעל זה כתיב (בראשית כד, א) 'ואברהם זקן בא בימים', וכך 'ויקראו ימי ישראל' (שם מז, כט), 'ויקראו ימי דוד' (מלכים - א ב, א). כי כל יום ויום עלה לחשבון החיות, ועל כן נקראים תלמידי חכמים 'זקנים', כי בכל יום ויום הוא חי ונעשה זקן ביותר ממה שהיה אתמול. ובה מבוראים דברי יעקב אבינו שאמר לפרעה (בראשית מז, ט) 'ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים'. לישנא ד'מעט' קשה, כי איך שייך לומר דלמא יחיה עוד אלף שנים. אלא יעקב דיבר דרך ענוה, אמר: ימי חיי שהייתי חי הם מאה ושלשים שנה, אבל אני מתיירא שהם מועטים מכח מעשים רעים, שהייתי מתנהג והולך לפעמים דרך רע חס ושלוה, כך דיבר יעקב דרך ענוה.

ספר מסילת ישרים פרק ט

הנה מפסידי הזריזות, הם הם מגדילי העצלה. והגדול שבכולם, הוא בקשת המנוחה הגופנית ושנאת הטורח ואהבת העידונים בתשלום כל תנאיהם. כי הנה אדם כזה, ודאי שתכבד עליו העבודה לפני בוראו כובד גדול. כי מי שירצה לאכול אכילותיו בכל הישוב והמנוחה, ולישון שנתו בלא, טורד, וימאן ללכת אם לא לאטו, וכיוצא בדברים כאלה, הנה יקשה עליו להשכים לבתי - כנסיות בבוקר, או לקצר בסעודתו מפני תפלת המנחה בין הערבים, או לצאת לדבר מצוה אם לא יהיה העת ברור, כל - שכן למהר עצמו לדברי מצוה או לתלמוד תורה. ומי שמרגיל עצמו למנהגות האלה, איננו אדון בעצמו לעשות היפך זה כשירצה, כי כבר נאסר רצונו במאסר ההרגל הנעשה טבע שני.

ואמנם צריך שידע האדם כי לא למנוחה הוא בעולם הזה, אלא לעמל וטורח. ולא ינהג בעצמו, אלא מנהג הפועלים העושים מלאכה אצל משכיריהם, וכענין מה שהיה אומר (עירובין סה): "אגירי דיומא אנן", וכדרך יוצאי הצבא במערכותיהם אשר אכילתם בחיפזון ושינתם עראי ועומדים תמיד מוכנים לעת קרב. ועל זה נאמר (איוב ה): כי אדם לעמל יולד. וכשירגיל עצמו על זה הדרך, ימצא העבודה קלה עליו ודאי, כיון שלא יחסר בעצמו ההזמנה וההכנה אליה. ועל זה הדרך אמרו זכרונם לברכה (אבות פ"ו): כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן. שהוא כלל ההרחקה בתכלית מן המנוחות והעידונים.

אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו, דמיו אינם עוזרים, ימיו אינם חוזרים
רבי שלמה אבן גבירול

הנכס היקר ביותר הנמצא ברשותו של האדם הוא הזמן.

רגעיו הבודדים של הזמן, בהצטרפם יחד, מהווים את עצם חיו של האדם.

למרות האוצר יקר הערך שהאדם ניצב בפתחו, לעתים קרובות האדם אינו חש כלל שאוצר לפניו. זמנו אינו מנוצל, ולעתים הוא אפילו אובד כליל.

מצויים אנשים שכל רגע יקר להם מאד והם מפיקים ממנו את המרב. על אברהם אבינו נאמר בתורה: "ואברהם זקן בא בימים" (בראשית כ"ד, א). מבארים שכוונת הפסוק היא שאברהם בא לבית דין של מעלה עם כל ימיו. לכל רגע בחייו הייתה משמעות, כל רגע נוצל עד תום, ימיו לא אבדו, אלא הצטרפו לאוצר הגדול שהוא אגר כל ימי חייו.